

Съвет на
Европейския съюз

Брюксел, 22 ноември 2018 г.
(OR. en)

12956/18

**Междуинституционално досие:
2008/0140(CNS)**

**SOC 600
ANTIDISCRIM 23
MI 695
JAI 981
FREMP 165**

БЕЛЕЖКА

От:	Генералния секретариат на Съвета
До:	Делегациите
№ предх. док.:	12955/18
№ док. Ком.:	11531/08 - COM(2008) 426 final
Относно:	Предложение за директива на Съвета за прилагане на принципа на равно третиране на лицата без оглед на религиозна принадлежност или убеждения, увреждане, възраст или сексуална ориентация

Приложено се изпраща на делегациите консолидиран текст на директивата, който отразява актуалното състояние. Настоящият документ се предоставя за улеснение и не засяга позициите на делегациите, изразени по време на обсъжданията.

Текстът в приложението е същият като поместения в док. 12955/18, като бележките под линия, в които се отбелязват позициите на делегациите, са премахнати.

Предложение за

ДИРЕКТИВА НА СЪВЕТА

за прилагане на принципа на равно третиране на лицата без оглед на религиозна принадлежност или убеждения, увреждане, възраст или сексуална ориентация

СЪВЕТЪТ НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ,

като взе предвид Договора за функционирането на Европейския съюз, и по-специално член 19, параграф 1 от него,

като взе предвид предложението на Европейската комисия¹,

като взе предвид одобрението на Европейския парламент²,

като има предвид, че:

- (1) В съответствие с член 2 от Договора за Европейския съюз (ДЕС), Европейският съюз се основава на ценностите на зачитане на човешкото достойнство, свободата, демокрацията, равенството, правовата държава, както и на зачитането на правата на човека, включително правата на лицата, които принадлежат към малцинства, като тези ценности са общи за всички държави членки. В съответствие с член 6 от ДЕС Съюзът зачита правата, свободите и принципите, определени в Хартата на основните права на Европейския съюз. Съгласно същия член основните права, както са гарантирани от Европейската конвенция за защита на правата на човека и основните свободи и както произтичат от общите конституционни традиции на държавите членки, са част от правото на Съюза в качеството им на общи принципи.

---

¹ ОВ С [...], [...], стр. [...].

² ОВ С [...], [...], стр. [...].

- (2) Правото на всеки човек на равенство пред закона и на защита от дискриминация е всеобщо право, признато от Всеобщата декларация за правата на човека, Конвенцията на ООН за премахване на всички форми на дискриминация по отношение на жените, Международната конвенция за премахване на всички форми на расова дискриминация, международните пактове на ООН за граждански и политически права и за икономически, социални и културни права, Конвенцията на ООН за правата на хората с увреждания, Европейската конвенция за защита на правата на човека и основните свободи и Европейската социална харта, подписани от [всички] държави членки. Настоящата директива, и по-специално разпоредбите относно достъпността и разумните улеснения, зачита основните принципи, признати в Конвенцията на ООН за опазване на световното културно и природно наследство.
- (2a) От 23 декември 2010 г. ЕС е страна по Конвенцията на ООН за правата на хората с увреждания. Съгласно член 216, параграф 2 от ДФЕС разпоредбите на тази конвенция са неразделна част от правния ред на Европейския съюз и поради това законодателството на Съюза следва да се тълкува по начин, който съответства на конвенцията. По-специално, конвенцията включва, в член 2, отказа за предоставяне на разумни улеснения в определението си за дискриминация. В своето съобщение „Европейска стратегия за хората с увреждания за периода 2010—2020 г.: Подновен ангажимент за Европа без бариери“³ Комисията призова за последователност, за да се осигури ефективното прилагане на конвенцията на ООН в целия ЕС, и определи достъпността като една от осемте области на действие.
- (3) Настоящата директива зачита основните права и спазва основните принципи, признати по-конкретно в Хартата на основните права на Европейския съюз. Член 10 от Хартата на основните права на Европейския съюз признава правото на свобода на мисълта, съвестта и религията; член 21 забранява дискриминацията, включително когато е основана на религия или убеждения, увреждане, възраст или сексуална ориентация; а член 26 признава правото на хората с увреждания да се ползват от мерки, които осигуряват тяхната автономност.

---

³ COM (2010) 636.

- (4) Европейската година на хората с увреждания през 2003 г., Европейската година на равните възможности за всички през 2007 г., на межкултурния диалог през 2008 г. и на активния живот на възрастните хора и солидарността между поколенията през 2012 г. ясно показаха устойчивото присъствие на дискриминацията, но също и ползите от многообразието.
- (5) Европейският съвет в Брюксел от 14 декември 2007 г. прикани държавите членки да увеличат усилията си за предотвратяване и борба с дискриминацията на пазара на труда и извън него⁴.
- (5а) На 21 февруари 2011 г. Съветът потвърди отново силния си ангажимент към утвърждаването и защитата на свободата на религията и убежденията без дискриминация⁵; На 17 юни 2011 г. Съветът и представителите на правителствата на държавите членки приканиха държавите членки и Европейската комисия да продължат да се борят с дискриминацията срещу хората с увреждания и да преразгледат съществуващата правна рамка⁶, а на 16 юни 2016 г. Съветът прикани Европейската комисия да насърчи мерките, очертани в списъка на Комисията за постигане на напредък по отношение на равнопоставеността на ЛГБТИ⁷.
- (6) В своята резолюция от 20 май 2018 г. относно отбелязвания напредък в областта на равните възможности и недискриминацията в ЕС (транспониране на Директиви 2000/43/ЕО и 2000/78/ЕО) (2007/2202(INI))⁸ и в своята резолюция от 8 септември 2015 г. относно положението с основните права в Европейския съюз за периода 2013—2014 (2014/2254(INI))⁹ Европейският парламент отправи призив за разширяване на защитата от дискриминация в правото на Европейския съюз.

---

⁴ Заключение на председателството на Европейския съвет в Брюксел от 14 декември 2007 г., точка 50.

⁵ Заключение на Съвета от 21 февруари относно нетърпимостта, дискриминацията и насилието, основани на религиозната принадлежност или убежденията (док. 6485/17).

⁶ Заключение на Съвета от 17 юни 2011 г. относно подкрепата за изпълнението на Европейската стратегия за хората с увреждания за периода 2010—2020 г. (док. 11843/11.)

⁷ Заключение на Съвета от 16 юни 2016 г. „Ответни действия по списъка на Комисията за постигане на напредък по отношение на равнопоставеността на ЛГБТИ“, точка 8. (док. 9948/16.)

⁸ ОВ С279 Е/23, 19.11.2009 г.

⁹ ОВ С316/2, 22.09.2017 г.

(7) Европейската комисия заяви в своето съобщение „Обновена социална програма: Възможности, достъп и солидарност в Европа на 21 век“¹⁰, че в общества, където всички индивиди се смятат за равни, не би трябвало да има каквито и да било изкуствени бариери или дискриминация, които да пречат на хората да се възползват от тези възможности. Дискриминацията, основана на религия или убеждения, увреждане, възраст или сексуална ориентация, може да попречи на постигането на целите на Съюза, определени в Договорите, по-специално на достигането на високо равнище на заетост и социална закрила, на повишаването на жизнения стандарт и качеството на живот, на икономическото и социалното сближаване и солидарност. Дискриминацията може също да възпрепятства постигането на целта за премахване на пречките пред свободното движение на хора, стоки и услуги между държавите членки. Освен това Европейската комисия подчерта и заяви отново своя ангажимент за борба срещу дискриминацията и за утвърждаване на равните възможности в своето съобщение „Недискриминация и равни възможности: подновен ангажимент“¹¹ и в своята препоръка „Създаване на европейски стълб на социалните права“¹².

---

¹⁰ COM (2008) 412.

¹¹ COM (2008) 420.

¹² C (2017) 2600.

- (8) Действащото законодателство на Европейския съюз включва три правни инструмента, основаващи се на член 13 от Договора за създаване на Европейската общност, заменен с член 19 от ДФЕС. Това са Директива 2000/43/ЕО¹³, Директива 2000/78/ЕО¹⁴ и Директива 2004/113/ЕО¹⁵, които са насочени към предотвратяване и борба с дискриминацията, основана на пол, раса или етническа принадлежност, религия или убеждения, увреждане, възраст или сексуална ориентация. Тези инструменти доказваха ползата от законодателство в областта на борбата с дискриминацията. По-специално, с Директива 2000/78/ЕО се създава основна рамка за равно третиране в областта на заетостта и професиите въз основа на религия или убеждения, увреждане, възраст или сексуална ориентация. Въпреки това съществуват различия между отделните държави членки по отношение на степента и формата на защита от дискриминация на някое от тези основания извън сферата на заетостта. Директива 2000/43/ЕО защитава лицата от дискриминация, основана на техния расов или етнически произход, по отношение на достъпа и предоставянето на стоки и услуги, социалната закрила, както и образованието, докато Директива 2004/113/ЕО предлага защита от дискриминация, основана на пола, по отношение на достъпа и предоставянето на стоки и услуги, с изключение на съдържанието на медиите и рекламата, както и на образованието.
- (9) Във връзка с това целта на настоящата директива е, по отношение на основанията, които обхваща, да разшири степента и формата на защита от дискриминация извън сферата на заетостта в специфичните области, посочени в член 3 от настоящата директива. Поради това законодателството на Съюза следва да забрани дискриминацията, основана на религия или убеждения, увреждане, възраст или сексуална ориентация, в редица области извън пазара на труда, в т.ч. достъпа до социална закрила, достъпа до образование и достъпа и предоставянето на стоки и услуги, включително жилищно настаняване. Услугите следва да се разбират по смисъла на член 57 от ДФЕС.

---

¹³ Директива 2000/43/ЕО на Съвета от 29 юни 2000 г. относно прилагане на принципа на равно третиране на лица без разлика на расата или етническия произход (ОВ L 180, 19.7.2000 г., стр. 22).

¹⁴ Директива 2000/78/ЕО на Съвета от 27 ноември 2000 г. за създаване на основна рамка за равно третиране в областта на заетостта и професиите (ОВ L 303, 2.12.2000 г., стр. 16).

¹⁵ Директива 2004/113/ЕО на Съвета от 13 декември 2004 г. относно прилагане на принципа на равното третиране на мъжете и жените по отношение на достъпа до стоки и услуги и предоставянето на стоки и услуги (ОВ L 373, 21.12.2004 г., стр. 37).

- (10) Директива 2000/78/ЕО забранява дискриминацията по отношение на достъпа до професионално обучение; съществува необходимост да се допълни тази защита, като обхватът на забраната за дискриминация се разшири до образователните форми, които не се разглеждат като професионално обучение.
- (11)
- (12) Понятието „дискриминация“ включва пряката дискриминация, непряката дискриминация, тормоза, подбуждането към дискриминация и отказа да се осигурят разумни улеснения за лица с увреждания. Дискриминацията се разбира и като възникваща въз основа на множество основания, както и въз основа на предположения за религията или убежденията, увреждането, възрастта или сексуалната ориентация на дадено лице. Дискриминацията въз основа на предположения възниква, когато дадено лице е третирано по по-неблагоприятен начин или е подложено на тормоз, основан на предполагаема религия, убеждения, увреждане, възраст или сексуална ориентация. Не е от значение дали предположението за съответното лице е вярно или не.
- (12а) Понятието „дискриминация“ включва и дискриминацията поради свързаност с основание за дискриминация, както това беше потвърдено от Съда по дело С-303/06¹⁶ и дело С-83/14.¹⁷ Подобен вид дискриминация възниква, *inter alia*, когато лице е третирано по по-неблагоприятен начин или е подложено на тормоз, тъй като е — или се смята, че е — свързано с лица от дадена религия или с дадени убеждения, увреждане, възраст или сексуална ориентация, или с организации, които насърчават спазването на правата на такива лица. Ето защо е уместно в настоящата директива изрично да се предвиди защита срещу този вид дискриминация.
- (12аб) Множествената дискриминация се разглежда като дискриминация във всички нейни форми, възникваща въз основа на всякаква комбинация от две или повече от следните основания, включително ако взето самостоятелно положението не би предизвикало дискриминация срещу засегнатото лице: религиозна принадлежност или убеждения, увреждане, възраст или сексуална ориентация. Множествената дискриминация следва да бъде призната, за да бъде отразена сложната действителност на случаите на дискриминация, както и за да се повиши защитата на нейните жертви.

---

¹⁶ Дело С-303/06, Coleman/Attridge, решение от 17 юли 2008 г.

¹⁷ Дело С-83/14, ЧЕЗ Разпределение (Николова), решение от 16 юли 2015 г.

(126) Тормозът противоречи на принципа на равно третиране, тъй като жертвите на тормоз не могат да се ползват наравно с останалите от достъп до социална закрила, образование, стоки и услуги. Тормозът се проявява под различни форми, включително нежелано поведение, изразено словесно, физически или по друг несловесен начин. По смисъла на настоящата директива за тормоз може да се приеме поведение, което се проявява нееднократно или е толкова сериозно по своето естество, че поради целта или последствията си накърнява достойнството на дадено лице и създава заплашителна, враждебна, унизителна, оскърбителна или обидна среда.

(13) При прилагането на принципа на равно третиране без оглед на религия или убеждения, увреждане, възраст или сексуална ориентация Съюзът следва в съответствие с член 8 от ДФЕС да полага усилия за премахване на неравенствата и за насърчаване на равенството между мъжете и жените, особено поради факта, че жените са често жертва на множествена дискриминация.

При изготвянето или преразглеждането на законовите, подзаконовите и административните разпоредби, които са необходими за съобразяване с настоящата директива, държавите членки следва да вземат предвид различното въздействие върху мъжете и жените.

(14) Оценяването на фактите, от които може да се заключи, че е налице пряка или непряка дискриминация, следва да продължи да бъде от компетентността на националните съдебни или други компетентни органи в съответствие с разпоредбите на националното право или практика. Такива разпоредби могат да предвиждат по-специално установяване на наличието на непряка дискриминация чрез всякакви средства, включително въз основа на статистически и/или научни данни.

(14a) Различия в третирането въз основа на възрастта могат да бъдат допуснати при определени обстоятелства, ако са обективно обосновани от легитимна цел и ако средствата за постигане на тази цел са подходящи и необходими. В този контекст насърчаването на икономическата, културната или социалната интеграция на лица от определени възрастови групи следва да представлява легитимна цел. Средствата за постигането на тази цел, например предлагането на по-благоприятни условия за достъп на лица от определени възрастови групи, следва да бъдат целесъобразни и необходими. Поради това мерките, свързани с възрастта, които предлагат по-благоприятни условия на лица на определена възраст в сравнение с наличните за други хора, като безплатни или намалени тарифи за използването на обществения транспорт, музеите или спортните съоръжения, се считат за съвместими с принципа за недопускане на дискриминация и не представляват дискриминация.

- (15) Рисквите фактори, свързани с възрастта, се използват при предоставянето на застрахователни, банкови и други финансови услуги за оценка на индивидуалния риск и за определяне на премиите и обезщетенията. При определени финансови услуги лицата на различна възраст не са в съпоставимо положение по отношение на оценката на риска. Пропорционалните различия в третирането на основание възраст следователно не представляват дискриминация, ако възрастта на лицето е определящ фактор при оценката на риска за въпросната услуга и тази оценка се основава на актюерски принципи и подходящи и надеждни статистически данни. В сферата на финансовите услуги възрастовите граници и възрастовите групи могат да бъдат пропорционални различия в третирането на основание възраст, ако са определени по обоснован начин.
- (15а) Рисквите фактори, свързани с увреждане, и по-специално със здравословното състояние, което стои в основата на увреждането, се използват при предоставянето на застрахователни, банкови и други финансови услуги за оценка на индивидуалния риск и за определяне на премиите и обезщетенията. При определени финансови услуги лицата с увреждания не са в съпоставимо положение по отношение на оценката на риска в сравнение с лица, които нямат такива увреждания. Пропорционалните различия в третирането на основание увреждане следователно не представляват дискриминация, ако здравословното състояние на съответното лице е определящ и действителен фактор при оценката на риска за въпросната услуга и тази оценка се основава на актюерски принципи и подходящи и надеждни статистически данни или подходящи и надеждни медицински познания.
- (15б) Потребителите и съответните съдебни органи и органи по жалбите следва, при поискване, да имат правото да бъдат информирани за причините, на които се дължат различията в третирането на основание възраст или увреждане в областта на финансовите услуги. Предоставената информация следва да бъде полезна и разбираема за широката общественост и да разяснява различията по отношение на индивидуалния риск за въпросната услуга. Доставчиците на финансови услуги не следва обаче да са задължени да разкриват чувствителна търговска информация.

- (16)
- (17) Едновременно със забраната за дискриминация е важно да се зачитат и други основни права и свободи в съответствие с Хартата на основните права на Европейския съюз и Европейската конвенция за защита на правата на човека и основните свободи, което включва по-конкретно защитата на личния и семейния живот, свободата на религията, свободата на сдружаване, свободата на изразяване, свободата на печата и свободата на информацията. Настоящата директива не следва да засяга мерките, установени в националното право, които в демократичното общество са необходими за обществената сигурност, поддържането на обществения ред, предотвратяването на престъпността, защитата на здравето и защитата на правата и свободите на другите.
- (17-a) Настоящата директива не изменя разпределението на компетентностите между Съюза и държавите членки, определени от Договорите, включително в областта на образованието и социалната закрила. Тя не засяга и съществената роля и голямата свобода на преценка на държавите членки при предоставяне, възлагане и организиране на услугите от общ икономически интерес.
- (17a) Настоящата директива обхваща прилагането на принципа на равно третиране при достъпа до социална закрила, достъпа до образование и достъпа и предоставянето на стоки и услуги в рамките на компетентността на Съюза. Понятието „достъп“ не включва определянето, в съответствие с националното право и практика, на това дали дадено лице отговаря на критериите за получаване на социална закрила или образование, тъй като държавите членки отговарят за организацията, финансирането и съдържанието на своите системи за социална закрила и образование и за определянето на лицата, които имат право да получават социална закрила и образование.

(17б) Социалната закрила по смисъла на настоящата директива следва да обхваща социалната сигурност, включително държавните схеми за задължително пенсионно осигуряване, социалното подпомагане, социалното жилищно настаняване и здравеопазването. Поради това настоящата директива следва да се прилага по отношение на права и обезщетения, които произтичат от общи или специални схеми за социална сигурност, социално подпомагане и здравеопазване, които са задължителни или се предоставят пряко от държавата или от частни лица, доколкото предоставянето на тези обезщетения от частни лица се финансира от държавата. Във връзка с това директивата следва да се прилага по отношение на парични обезщетения, обезщетения в натура и услуги, независимо дали участващите схеми са с осигурителни вноски или не. Посочените по-горе схеми включват, например, клоновете на социалната сигурност, определени с Регламент (ЕО) № 883/2004¹⁸ на Европейския парламент и на Съвета, както и схемите, осигуряващи обезщетения или услуги поради съображения, свързани с липсата на финансови ресурси или риска от социално изключване. Настоящата директива следва да се прилага и по отношение на всички държавни схеми за допълнително пенсионно осигуряване.

(17в)

(17г)

(17д)

(17е) Изключителната компетентност на държавите членки по отношение на организацията на системите им за социална закрила включва компетентност за създаване, финансиране и управление на такива системи и на свързаните с тях институции, както и компетентност за определяне на същността, размера, изчисляването и продължителността на обезщетения и услуги и за определяне на условията за предоставянето им, както и за коригиране на тези условия с цел осигуряване на устойчивост на публичните финанси. Така например държавите членки си запазват възможността да ограничават дадени обезщетения или услуги до определени възрастови групи или лица с увреждания.

---

¹⁸ Регламент (ЕО) № 883/2004 на Европейския парламент и на Съвета от 29 април 2004 г. за координация на системите за социална сигурност (ОВ L 166, 30.4.2004 г., стр. 1).

- (17ж) Изключителната компетентност на държавите членки по отношение на организацията на образователните системи, учебното съдържание и съдържанието на образователните дейности, включително осигуряването на образование за лица със специални потребности, включва компетентност за създаването, финансирането и управлението на образователни институции, за разработването на учебни планове и други образователни дейности, за определянето на изпитния процес, както и за определяне на условията за предоставянето им, в т.ч. например, възрастови ограничения във връзка с допустимостта за училища, стипендии или курсове. По-специално държавите членки запазват възможността да установяват възрастови граници в областта на образованието.
- (17жа) Всяко лице, било то физическо или юридическо, се ползва със свобода на договаряне, включително с тази да избере договаряща се страна при сделка. При условие че изборът на договаряща се страна не се основава на религиозна принадлежност или убеждения, възраст, увреждане и сексуална ориентация, настоящата директива не следва да засяга личната свобода на избор на договаряща се страна. Забраната на дискриминацията на посочените основания следва да се прилага за лицата, предоставящи стоки и услуги в Съюза, които са на разположение на населението и се предлагат извън сферата на личния и семейния живот, както и на сделките, които се извършват в тези рамки.
- (17з) Настоящата директива не се прилага за въпроси, попадащи в обхвата на семейното право, в т.ч. за семейното положение и осиновяването, и законите относно правата, свързани с възпроизводството. Тя не засяга и светския характер на държавата, държавните институции или органи, или на образованието.
- (17и)
- (18)
- (19) Съгласно член 17 от ДФЕС Съюзът зачита и не засяга статута, от който се ползват църквите и религиозните сдружения или общности в държавите членки съгласно националното законодателство и зачита също така статута, от който се ползват съгласно национално законодателство философските и неконфесионалните организации.

- (19а) Лицата с увреждания включват лица с трайни физически, умствени, интелектуални или сетивни увреждания, които при взаимодействие с различни пречки могат да възпрепятстват тяхното пълноценно и ефективно участие в обществото наравно с останалите. Определението за „дългосрочен план“ по отношение на понятието „увреждане“ следва да се разглежда в светлината на практиката на Съда на Европейския съюз, по-специално решението му по дело C-395/15.
- (19аб) Принципът на достъпност е установен в Конвенцията на ООН за правата на хората с увреждания. Конвенцията предвижда в това отношение, че за да дадат възможност на хората с увреждания да живеят самостоятелно и да участват пълноценно във всички аспекти на живота, държавите членки като страни по въпросната конвенция трябва да предприемат подходящи мерки, за да осигурят на хората с увреждания достъп, равноправно с всички останали, до физическата среда на живеене, до транспорта, информацията и комуникациите, включително до информационните и комуникационни системи и технологии и до всички останали удобства и услуги, отворени и достъпни за широката общественост.
- (19б) Важна роля за реалното осигуряване на пълно равенство играят мерките за предоставяне на лицата с увреждания равен с останалите достъп до областите, попадащи в обхвата на настоящата директива. Тези мерки следва да включват установяването и премахването на пречките и бариерите пред достъпа, както и предотвратяване на появата на нови пречки и бариери. Мерките за осигуряване на достъп за лица с увреждания не следва да налагат непропорционална тежест. Достъпността следва да се счита за съразмерно постигната, ако лицата с увреждания са в състояние ефективно и наравно с останалите да имат достъп до услугите, които дадени сгради, съоръжения, транспортни услуги и инфраструктури са предназначени да осигуряват или предлагат на обществеността дори ако те не могат да имат достъп до цялата сграда, съоръжение или инфраструктура.
- (19в) Наред с другото, тези мерки следва да целят осигуряването на достъп от гледна точка на физическата среда, транспорта, информационните и комуникационните технологии и системи, както и услугите, в рамките на обхвата на настоящата директива. Фактът, че невинаги е възможно да се осигури напълно равен с останалите достъп, не може да се използва като основание да не се приемат всички мерки, за да се повиши във възможно най-голяма степен достъпът за лицата с увреждания.

- (19г) Повишаването на достъпността може да се постигне с разнообразни средства, включително прилагането на принципа за „универсален дизайн“. Съгласно Конвенцията на ООН за правата на хората с увреждания „универсален дизайн“ означава дизайн на изделия, жизнена среда, програми и услуги, които да се ползват в максимална степен от всички хора, без да се налага тяхното адаптиране или специализиран дизайн. Понятието „универсален дизайн“ не следва да изключва наличието на спомагателни уреди и пособия за определени групи лица с увреждания, когато това се налага.¹⁹ Държавите членки следва да предприемат или насърчават научноизследователска и развойна дейност, свързана със стоки и услуги с универсален дизайн, които попадат в обхвата на настоящата директива, с цел да се отговори на специфичните нужди на хората с увреждания, като същевременно се намалят във възможно най-голяма степен нуждата от приспособяване и разходите, както и да се насърчи тяхната наличност и използване. Освен това държавите членки следва да насърчават универсалния дизайн при разработването на стандарти и насоки, така че постепенно да се гарантира достъпността на стоките и услугите.
- (19д) Когато е спазено правото на Съюза, предвиждащо подробни стандарти или спецификации относно достъпността или разумните улеснения по отношение на определени стоки или услуги, следва да се счита, че са спазени изискванията на настоящата директива по отношение на достъпността или разумните улеснения.

---

¹⁹ Член 2 от Конвенцията на ООН за правата на хората с увреждания.

(20) В правото на Съюза вече са определени подробни спецификации или стандарти относно достъпността в някои области. Тези спецификации или стандарти са предвидени, *inter alia*, в Регламент (ЕС) 1300/2014 на Комисията²⁰, Регламент (ЕС) 181/2011 на Европейския парламент и на Съвета²¹, Регламент (ЕО) №1107/2006 на Европейския парламент и на Съвета²² и Регламент (ЕО) № 1371/2007 на Европейския парламент и на Съвета²³. В правото на Съюза вече са определени и правни изисквания за осигуряване на достъпност, без да се предвиждат спецификации или стандарти за това изискване. Тези правни изисквания са установени, *inter alia*, в Регламент (ЕС) № 1303/2013 на Европейския парламент и на Съвета²⁴ и в Директива 2014/24/ЕС на Европейския парламент и на Съвета²⁵. Например член 7 от Регламент (ЕС) № 1303/2013 изисква достъпността за хората с увреждания да бъде един от критериите, които да се спазват при определянето на операциите, съфинансирани от фондовете.

---

²⁰ Регламент (ЕС) № 1300/2014 на Комисията от 18 ноември 2014 г. относно техническите спецификации за оперативна съвместимост, свързани с достъпността на железопътната система на Съюза за лица с увреждания и лица с намалена подвижност

²¹ Регламент (ЕС) № 181/2011 на Европейския парламент и на Съвета от 16 февруари 2011 г. относно правата на пътниците в автобусния транспорт и за изменение на Регламент (ЕО) № 2006/2004

²² Регламент (ЕО) № 1107/2006 на Европейския парламент и на Съвета от 5 юли 2006 г. относно правата на хората с увреждания и на хората с ограничена подвижност при пътувания с въздушен транспорт (ОВ L 204, 26.7.2006 г., стр. 1).

²³ Регламент (ЕО) № 1371/2007 на Европейския парламент и на Съвета от 23 октомври 2007 г. относно правата и задълженията на пътниците, използващи железопътен транспорт (ОВ L 315, 3.12.2007 г., стр. 14).

²⁴ Регламент (ЕС) № 1303/2013 на Европейския парламент и на Съвета от 17 декември 2013 г. за определяне на общоприложими разпоредби за Европейския фонд за регионално развитие, Европейския социален фонд, Кохезионния фонд, Европейския земеделски фонд за развитие на селските райони и Европейския фонд за морско дело и рибарство и за определяне на общи разпоредби за Европейския фонд за регионално развитие, Европейския социален фонд, Кохезионния фонд и Европейския фонд за морско дело и рибарство и за отмяна на Регламент (ЕО) № 1083/2006 на Съвета (ОВ L 347, 20.12.2013 г., стр. 320).

²⁵ Директива 2014/24/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 26 февруари 2014 г. за обществените поръчки и за отмяна на Директива 2004/18/ЕО

- (20-aa) Държавите членки се насърчават да приемат новаторски мерки за осигуряване на достъп до културната инфраструктура и културните дейности за лицата с увреждания, като Съветът подчертава необходимостта от такива мерки в своята резолюция от 5 май 2003 г. относно равните възможности в областта на образованието и обучението за учениците и студентите с увреждания.²⁶ В тези мерки могат да залегнат принципът за „универсален дизайн“ и добрите практики на държавите членки.
- (20-a) Освен общите предварителни мерки за осигуряване на достъп, мерките за предоставяне на разумни улеснения в индивидуални случаи играят важна роля за реалното осигуряване на пълно равенство на лицата с увреждания в областите, попадащи в обхвата на настоящата директива. При договорни или други дългосрочни отношения между доставчика и лицето с увреждания структурната промяна на помещения или оборудване може да се разглежда като разумно улеснение. Разумните улеснения могат да включват приспособяване или изменение на обичайните политики, процедури и практики на доставчика, адаптиране на условията за достъп и осигуряване на специфична помощ, като се отчитат конкретните потребности на лицето с увреждания с оглед да се постигне равнопоставеност. Мерките за осигуряване на разумни улеснения не следва да налагат непропорционална тежест.
- (20-б) Държавите членки се насърчават да разработят и приложат новаторски мерки, за да осигурят разумни улеснения.
- (20aa) При предоставянето на жилищно настаняване от доставчика не следва да се изисква да прави структурни промени в помещенията или да плаща за тях с цел спазване на разпоредбите за разумни улеснения, предвидени в настоящата директива. В съответствие с националното право и практика доставчикът следва да приема тези промени, ако те са финансирани по друг начин и ако не налагат непропорционална тежест от някакво друго естество.
- (20аб) Задължението за осигуряване на разумни улеснения, при условие че това не води до непропорционална тежест, е установено в Директива 2000/78/ЕО и в Конвенцията на ООН за правата на хората с увреждания. Тази конвенция също така предвижда принципа за достъпност.

---

²⁶ ОВ С 134, 7.6.2003 г., стр. 6.

- (20б) Когато се преценява дали мерките за осигуряване на достъпност или разумни улеснения налагат непропорционална тежест, следва да се вземат под внимание редица фактори, включително, *inter alia*, размерът, ресурсите и естеството на организацията или предприятието, както и прогнозираните разходи за тези мерки или (техническият и/или икономическият) експлоатационен живот на инфраструктурите и предметите, които се използват за предоставяне на дадена услуга. Освен това непропорционална тежест може да е налице по-специално когато са необходими значителни структурни промени, за да се предостави достъп до движимо или недвижимо имущество, което е защитено съгласно националните разпоредби поради своята историческа, културна, художествена или архитектурна стойност.
- (20в)
- (21) Забраната за дискриминация не следва да засяга запазването или приемането от държавите членки на мерки, насочени към предотвратяване или компенсиране на неблагоприятните последици, понасяни от група лица поради религиозната им принадлежност или убеждения, увреждане, възраст или сексуална ориентация или поради факта, че при тях има съчетание от характерни черти, свързани с тези конкретни основания за дискриминация. Тези мерки могат да включват подкрепа за организации на и за лица с определена религиозна принадлежност или убеждения, увреждане, възраст или сексуална ориентация, когато тяхната главна цел е насърчаването на икономическата, културната или социалната интеграция на тези лица или задоволяването на специфичните им потребности.
- (22) Настоящата директива определя минималните изисквания, като по този начин предоставя възможност на държавите членки да въведат или да запазят по-благоприятни разпоредби. Прилагането на настоящата директива не следва да служи като основание за влошаване на условията в сравнение със съществуващата ситуация във всяка държава членка.
- (23) Лицата, които са били подложени на дискриминация, основаваща се на тяхната религиозна принадлежност или убеждения, увреждане, възраст или сексуална ориентация, следва да разполагат с адекватни средства за правна защита. С цел да се предостави по-ефикасна защита, на сдружения, организации и други юридически лица следва да се даде правото да участват в процесуални действия, включително от името или в подкрепа на конкретна жертва, без да се засягат националните процесуални правила за представителство и защита пред съдилищата.

- (24) Правилата относно тежестта на доказване трябва да бъдат адаптирани, когато е налице *prima facie* случай на дискриминация, а за да се приложи ефективно принципът на равно третиране, тежестта на доказване трябва да падне върху ответника, когато се представят доказателства за такава дискриминация. Независимо от това не е задължение на ответника да доказва, че ищецът изповядва определена религия или убеждение, има определено увреждане, достигнал е определена възраст или има определена сексуална ориентация.
- (25) Ефективното прилагане на принципа на равно третиране изисква адекватна съдебна защита срещу виктимизация.
- (26) В своята резолюция относно последващите действия във връзка с Европейската година на равните възможности за всички (2007 г.) Съветът призова за активното ангажиране на гражданското общество, включително организациите, представляващи лица, изложени на риск от дискриминация, социалните партньори и заинтересованите страни, в съставянето на политики и програми, целящи предотвратяване на дискриминацията и утвърждаване на равенството и равните възможности, както на европейско, така и на национално равнище.
- (27) Опитът в прилагането на директиви 2000/43/ЕО, 2004/113/ЕО и 2006/54/ЕО показва, че защитата от дискриминация на някои от основанията, попадащи в обхвата на настоящата директива, би се подобрила, ако във всяка държава членка съществуват един или повече органи, компетентни да анализират възникналите проблеми, да проучват възможните решения и да предоставят конкретна помощ на жертвите на дискриминация. В съответствие с целта за разширяване на степента и формата на защита от дискриминация, основана на пола, расата или етническата принадлежност, до основанията, попадащи в обхвата на настоящата директива, компетентността на този орган или органи следва да включва и областите, попадащи в обхвата на Директива 2000/78/ЕО.

- (28) Държавите членки следва да насърчават събирането на данни относно равното третиране и дискриминацията с оглед по-специално на това да следят и оценяват ефективността на мерките, предприети в изпълнение на настоящата директива. За тази цел държавите членки може например да определят изходни равнища или измерими цели, или да предприемат събирането на качествени и/или количествени данни. За целите на настоящата директива под данни относно равното третиране и дискриминацията следва да се разбира всяка информация, която е полезна или има отношение за описването и анализирането на състоянието на равенство, т.е. която указва наличието на дискриминация и/или равенство и/или техния обхват. Събраните данни може да включват данни за изходните равнища като демографски или социално-икономически данни, данни относно съществени изпитани примери за неравенство или пък данни, които позволяват да бъде направена оценка на настоящите политики²⁷, или данни, основаващи се на показателите за човешките права. Данните следва да бъдат събирани съгласно националното законодателство и практики и в съответствие с приложимото право на Съюза, по-специално по отношение на защитата на личните данни.
- (29) Държавите членки следва да предвидят ефективни, съразмерни и възпиращи санкции в случай на нарушения на задълженията по настоящата директива.
- (30) Тъй като целта на настоящата директива, а именно осигуряване на общо ниво на защита от дискриминация във всички държави членки, не може да бъде постигната в достатъчна степен от държавите членки и следователно може, поради мащаба и въздействието на предложеното действие, да бъде по-добре постигната на равнището на Съюза, Съюзът може да приеме мерки в съответствие с принципа на субсидиарност, уреден в член 5 от ДЕС. В съответствие с принципа на пропорционалност, уреден в същия член, настоящата директива не надхвърля необходимото за постигане на тази цел.
- (31) В съответствие с точка 34 от Междунституционалното споразумение за по-добро законотворчество държавите членки се насърчават да изготвят за себе си и в интерес на Съюза, свои собствени таблици, които, доколкото е възможно, илюстрират съответствието между настоящата директива и мерките за транспониране, и да ги направят обществено достояние,

ПРИЕ НАСТОЯЩАТА ДИРЕКТИВА:

---

²⁷ Вж. Европейския наръчник за данни относно равенството, преработено издание от 2016 г.: http://ec.europa.eu/newsroom/just/item-detail.cfm?item_id=54849

ГЛАВА I

ОБЩИ РАЗПОРЕДБИ

Член 1

Цел

Настоящата директива определя рамка за борба с дискриминацията, основана на религиозна принадлежност или убеждения, увреждане, възраст или сексуална ориентация или на множество основания с оглед на прилагането в държавите членки на принципа на равно третиране в рамките на обхвата на член 3, и спомага за насърчаването на този принцип в областта на заетостта и професиите, както е предвидено в Директива 2000/78/ЕО.

Член 2

Понятието дискриминация

1. За целите на настоящата директива „принцип на равно третиране“ означава да не се допуска дискриминация на някое от основанията, посочени в член 1.
- 1а. За целите на настоящата директива дискриминация означава:
  - (i) пряка дискриминация;
  - (ii) непряка дискриминация;
  - (iii) тормоз;
  - (iv) пряка дискриминация и тормоз, които се проявяват поради свързаност;
  - (v) отказ да се осигурят разумни улеснения за лица с увреждания; и
  - (vi) подбуждане към дискриминация спрямо лица на някое от основанията, посочени в член 1.

2. За целите на параграф 1 се прилагат следните определения:

- а) проява на пряка дискриминация е налице, когато дадено лице се третира по по-неблагоприятен начин отколкото се третира, било е третирано или би било третирано друго лице в сравнима ситуация на някое от посочените в член 1 основания или на множество основания;
- б) проява на непряка дискриминация на едно от основанията, посочени в член 1, или на множество основания е налице, когато видимо неутрална разпоредба, критерий или практика, или комбинация от няколко такива, биха поставили лица с определена религиозна принадлежност или убеждения, увреждане, възраст и/или сексуална ориентация в особено неблагоприятно положение в сравнение с други лица, освен ако разпоредбата, критерият или практиката са обективно обосновани от легитимна цел и средствата за постигане на тази цел са подходящи и необходими;
- в) проява на тормоз е налице, когато нежелано поведение, свързано с едно от основанията, посочени в член 1, или с множество основания, има за цел или последици да накърни достойнството на дадено лице и да създаде заплашителна, враждебна, унижителна, оскърбителна или обидна среда. В този контекст понятието за тормоз може да бъде определено в съответствие с националните закони и практика на държавите членки;
- г) дискриминация, която се проявява поради свързаност, е налице, когато лице е подложено на дискриминация на едно от основанията, посочени в член 1, или на множество основания, защото е свързано или се възприема като свързано с лица от дадена религия или с дадени убеждения, лица с увреждане, лица на определена възраст и/или с определена сексуална ориентация.
- д) отказ да се осигурят разумни улеснения за лица с увреждания е налице при неспазване на член 4а от настоящата директива;

3-а(нов) Дискриминация на множество основания възниква, когато дискриминацията е свързана с всякаква комбинация от основанията, посочени в член 1 от настоящата директива.

Дискриминация на множество основания може да възникне въз основа на всяка подобна комбинация и когато не би възникнала дискриминация на едно или повече от основанията, взети поотделно.

3.

4.

5.

6. Независимо от параграфи 1, 1а и 2, различия в третирането въз основа на възрастта не представляват дискриминация, ако са обективно обосновани от легитимна цел и ако средствата за постигане на тази цел са подходящи и необходими.

Насърчаването на икономическата, културната или социалната интеграция на лица от определени възрастови групи представлява легитимна цел съгласно първа алинея.

6-а Преференциалните цени, такси или ставки по отношение на стоки или услуги, предлагани или доставяни на лица от конкретна възрастова група, не представляват дискриминация за целите на настоящата директива.

6а. Независимо от параграфи 1, 1а и 2, различията в третирането, изразяващи се в по-благоприятни разпоредби за лицата с увреждания по отношение на условията за достъп в областите, предвидени в член 3, които са приети, за да се насърчи икономическото, културното или социалното им приобщаване, или за да се осигури задоволяването на специфичните им потребности, не представляват дискриминация за целите на настоящата директива.

7. При предоставянето на финансови услуги
- а) пропорционалните различия в третирането на основание възраст не представляват дискриминация за целите на настоящата директива, ако възрастта е определящ фактор при оценката на риска за въпросната услуга и тази оценка се основава на актюерски принципи и подходящи и надеждни статистически данни;
  - б) пропорционалните различия в третирането на основание увреждане не представляват дискриминация за целите на настоящата директива, ако здравословното състояние на съответното лице е определящ и действителен фактор при оценката на риска за въпросната услуга и тази оценка се основава на актюерски принципи и подходящи и надеждни статистически данни или подходящи и надеждни медицински познания.

Доставчиците на финансови услуги, които решат да прилагат пропорционални различия в третирането на основание възраст или увреждане, при поискване предоставят информация на потребителите и съответните съдебни органи и органи по жалбите за причините, на които се дължат тези различия в третирането.

8. Настоящата директива не засяга мерките, предвидени в националното право, които в демократичното общество са необходими за обществената сигурност, за поддържане на обществения ред, за предотвратяване на престъпността, за защита на непълнолетни лица и за опазване на здравето и безопасността, както и за защита на правата и свободите на другите, включително правото на свобода на изразяване и свободата на печата. Настоящата директива не ограничава компетентността на държавите членки, нито разширява компетентността на Съюза в областите, посочени в настоящия параграф.

Член 3

Приложно поле

1. В рамките на предоставената на Европейския съюз компетентност и на установеното в параграф 2 забраната за дискриминация се прилага спрямо всички лица, както от публичния, така и от частния сектор, включително публичните органи, по отношение на:

- а) достъпа до социална закрила, доколкото той се отнася до социалната сигурност, включително държавните схеми за допълнително пенсионно осигуряване, и до социалното подпомагане, социалното жилищно настаняване и здравеопазването.

Достъпът по тази буква включва процеса на търсене на информация, подаване на заявление и регистриране, както и същинското предоставяне на мерки за социална закрила.

б)

- в) достъпа до образование.

Достъпът по тази буква включва процеса на търсене на информация, подаване на заявление и регистриране, както и същинското приемане и участие в образователни дейности;

- г) достъпа до стоки и услуги и предоставянето на такива, включително жилищно настаняване, които са на разположение на обществеността и се предоставят извън контекста на личния и семейния живот.

Достъпът по тази буква включва процеса на търсене на информация, подаване на заявление, регистриране, поръчване, запазване, наемане и закупуване, както и същинското предоставяне и ползване на въпросните стоки и услуги.

2. Настоящата директива не се прилага за:

- а) въпросите, попадащи в обхвата на семейното право, в т.ч. семейното положение и осиновяването, нито по отношение на законите относно правата, свързани с възпроизводството;
- б) организацията и финансирането на системите за социална закрила на държавите членки, включително създаването и управлението на такива системи и на свързаните с тях институции, както и същността, размера, изчисляването и продължителността на обезщетенията и услугите, и условията за предоставянето им, като например възрастови ограничения за определени обезщетения;
- в)
- г) организацията и финансирането на образователните системи на държавите членки, включително създаването и управлението на образователни институции, учебното съдържание и съдържанието на образователните дейности, разработването на учебни планове, определянето на изпитния процес и условията за допустимост, като например възрастовите ограничения за училища, стипендии или курсове;

д) различията в третирането, основани на религията или убежденията на дадено лице, при прием в образователни институции, ако характерът на тези образователни институции се основава на религия или убеждения в съответствие с националните закони, традиции и практика.

3.

3а. Настоящата директива не засяга националните мерки, с които се разрешава или забранява носенето на религиозни символи, и не ограничава изключителната компетентност на държавите членки по тези въпроси.

4. Настоящата директива не засяга националното законодателство, което гарантира светския характер на държавата, държавните институции или органи или на образованието, или което се отнася до статута и дейността на църквите и другите организации, основани на религия или убеждения, и не ограничава изключителната компетентност на държавите членки по тези въпроси.

5. Настоящата директива не обхваща различията в третирането, основани на националност, и не засяга разпоредбите и условията, свързани с влизането и постоянното пребиваване на граждани на трети държави и лица без гражданство на територията на държавите членки, както и всяко третиране, произтичащо от правния статут на съответните граждани на трети държави и лица без гражданство.

Член 4

Достъпност за хора с увреждания

1. Държавите членки предприемат необходимите и подходящи мерки, за да осигурят на лицата с увреждания равен с останалите достъп в областите, изложени в член 3. Тези мерки не следва обаче да налагат непропорционална тежест.

1а. Достъпността включва общи предварителни мерки, за да се осигури ефективно прилагане на принципа на равно третиране на лицата с увреждания в посочените в член 3 области.

2. Мерките, посочени в параграфи 1 и 1а от настоящия член, включват установяването и премахването на пречките и бариерите пред достъпа, както и предотвратяването на появата на нови пречки и бариери в областите, които попадат в обхвата на настоящата директива.

- 3.
- 4.
- 5.
6. Параграфи 1, 1а и 2 от настоящия член се прилагат към жилищата само по отношение на общите части на сградите с повече от една жилищна единица. Настоящият параграф не засяга член 4, параграф 7 и член 4а.
7. Държавите членки постепенно предприемат необходимите мерки, за да гарантират, че достатъчен брой жилища са достъпни за лица с увреждания.
8. Държавите членки предприемат или насърчават научноизследователска и развойна дейност, свързана със стоки и услуги с универсален дизайн, в съответствие с националните особености и условия.
9. Разпоредбите на настоящия член се считат за спазени, когато е спазено правото на Съюза, предвиждащо подробни стандарти или спецификации относно достъпността по отношение на определени стоки или услуги.

Член 4а

Разумни улеснения за лица с увреждания

1. За да се гарантира спазването на принципа на равно третиране по отношение на лицата с увреждания, в изложените в член 3 области се осигуряват разумни улеснения.
2. За целите на параграф 1 „разумни улеснения“ означава необходими и подходящи изменения и адаптации, които не налагат непропорционална тежест и са нужни в конкретен случай, за да се задоволят специфичните потребности на лице с увреждания, така че да му се осигури достъп наравно с останалите до конкретна мярка за социална закрила, образователна дейност, стока или услуга.
3. Що се отнася до предоставянето на жилищно настаняване, в параграфи 1 и 2 не се предявява изискване към доставчика да прави структурни промени на помещенията или да заплаща за подобни изменения. В съответствие с националното право и практика доставчикът приема тези промени, ако те са финансирани по друг начин и ако не налагат непропорционална тежест.

4. Разпоредбите на настоящия член се считат за спазени, когато е спазено правото на Съюза, предвиждащо подробни стандарти или спецификации относно разумните улеснения по отношение на определени стоки или услуги.

Член 4б

Общи разпоредби относно достъпността и разумните улеснения

1. Когато се преценява дали необходимите мерки за спазване на членове 4 и 4а налагат непропорционална тежест, се вземат под внимание по-специално:
- а) размерът, ресурсите, естеството и нетния оборот и печалбите на организацията или предприятието;
  - аа) отрицателното въздействие за лицето с увреждания, засегнато от факта, че подходящите и необходими мерки не са предвидени; например, намален или отказан достъп до стоки и услуги или до услуги и облаги в областта на социалната закрила и образованието, които са от съществено значение за лицето с увреждания;
  - б) прогнозираните разходи за подходящите и необходими мерки;
  - в) очакваните ползи за лицата с увреждания като цяло, като се вземат предвид честотата и продължителността на използване на съответните стоки и услуги, както и честотата и продължителността на връзката със съответния продавач или доставчик;
  - ва) размерът на налично публично финансиране на организацията или предприятието за предприемането на подходящите и необходими мерки;
  - г) експлоатационният живот на инфраструктурите и предметите, които се използват за предоставяне на услуга;²⁸
  - д) историческата, културната, художествената или архитектурната стойност на въпросното движимо или недвижимо имущество; и
  - е) безопасността и осъществимостта на въпросните мерки.

Тежестта не се счита за непропорционална, когато е компенсирана в достатъчна степен от съществуващите мерки в рамките на политиката спрямо лицата с увреждания, водена от съответната държава членка.

---

²⁸ Този критерий може да бъде подходящ само по отношение на достъпността.

2.

3.

Член 5

Позитивни мерки

1. С оглед на реалното осигуряване на пълно равенство принципът на равно третиране не е пречка за която и да било държава членка да запази или да приеме специфични мерки за предотвратяване или компенсиране на неравностойно положение, свързано с религиозна принадлежност или убеждения, увреждане, възраст или сексуална ориентация.

Член 6

Минимални изисквания

1. Държавите членки могат да въведат или да запазят разпоредби, които са по-благоприятни за защитата на принципа на равно третиране от предвидените в настоящата директива.
2. Прилагането на настоящата директива при никакви обстоятелства не представлява основание за намаляване на равнището на защита от дискриминация, което вече е постигнато от държавите членки в областите, попадащи в обхвата на настоящата директива.

ГЛАВА II

ПРАВНИ СРЕДСТВА ЗА ЗАЩИТА И ПРАВОПРИЛАГАНЕ

Член 7

Защита на правата

1. Държавите членки осигуряват достъп до съдебни и/или административни процедури, включително и до помирителни процедури, когато сметнат за целесъобразно, с оглед изпълнение на задълженията по настоящата директива, за всички лица, които се считат за ощетени от неспазването на принципа на равно третиране спрямо тях, дори след като е прекратено отношението, относно което се твърди, че е проявена дискриминация.
2. Държавите членки осигуряват възможност на сдружения, организации или други юридически лица, които в съответствие с установените в националното им право критерии имат легитимен интерес от гарантиране спазването на разпоредбите на настоящата директива, да участват от името или в подкрепа на ищеца, с неговото одобрение, във всяка съдебна и/или административна процедура, предвидена с оглед на изпълнението на задълженията по настоящата директива.
3. Параграфи 1 и 2 не засягат националните разпоредби, с които се регламентират сроковете за предявяване на искове, отнасящи се до принципа на равно третиране.

Член 8

Тежест на доказване

1. Държавите членки предприемат необходимите мерки, за да гарантират в съответствие със своите национални съдебни системи, че, когато лица, които се считат за ощетени поради неприлагането спрямо тях на принципа на равно третиране, установят пред съд или друг компетентен орган факти, от които може да бъде заключено, че е налице пряка или непряка дискриминация, задължение на ответника е да докаже, че няма нарушение на забраната за дискриминация.

2. Параграф 1 не е пречка държавите членки да въведат правила за доказване, които са по-благоприятни за ищците.
3. Параграф 1 не се прилага за наказателни производства.
4. Държавите членки могат да решат да не прилагат параграф 1 за производства, в рамките на които съдът или друг компетентен орган разследва фактите по делото.
5. Параграфи 1, 2, 3 и 4 от настоящия член се прилагат също за производства, предприети в съответствие с член 7, параграф 2.

Член 9

Виктимизация

Държавите членки въвеждат в своите национални правни системи необходимите мерки за защита на лицата от всяко неблагоприятно третиране или отрицателно последствие като реакция на жалба или производство, целящи прилагането на принципа на равно третиране.

Член 10

Разпространяване на информация

Държавите членки гарантират, че приетите съгласно настоящата директива разпоредби, както и вече действащите разпоредби в тази област, се свеждат до знанието на заинтересованите лица чрез подходящи средства в рамките на тяхната територия.

Член 11

Диалог със заинтересованите страни

С оглед утвърждаване на принципа на равно третиране държавите членки насърчават диалога със заинтересованите страни, които в съответствие с националното право и практика имат легитимен интерес да съдействат в борбата с дискриминацията на основанията и в областите, попадащи в обхвата на настоящата директива.

Член 12

Органи за насърчаване на равното третиране

1. Държавите членки посочват орган или органи за насърчаване на равното третиране на всички лица без оглед на тяхната религиозна принадлежност или убеждения, увреждане, възраст или сексуална ориентация. Тези органи могат да бъдат част от агенции, на които е възложено на национално равнище да защитават правата на човека или да гарантират индивидуалните права.
2. Държавите членки гарантират, че компетентността на тези органи включва:
  - а) предоставяне на независима помощ на жертвите на дискриминация при предявяване на жалба за дискриминация, без да се засягат правата на жертвите и на сдруженията, организациите или другите юридически лица, посочени в член 7, параграф 2,
  - б) провеждане на независими проучвания относно дискриминацията, и
  - в) публикуване на независими доклади и отправяне на препоръки по всякакви въпроси, свързани с подобна дискриминация.
3. Освен това държавите членки гарантират, че компетентността на органа или органите, посочени в параграф 1, включва както областите, попадащи в обхвата на настоящата директива, така и областите, попадащи в обхвата на Директива 2000/78.

ГЛАВА III

ЗАКЛЮЧИТЕЛНИ РАЗПОРЕДБИ

Член 13

Спазване

Държавите членки предприемат необходимите мерки, за да гарантират спазването на принципа на равно третиране в рамките на обхвата на настоящата директива, и по-специално, че:

- а) са отменени всички закони, подзакони и административни разпоредби, които противоречат на принципа на равно третиране;
- б) са или могат да бъдат обявени за нищожни или да бъдат изменени всички договорни разпоредби, вътрешни правила на предприятия, както и разпоредби, уреждащи дейността на сдруженията със стопанска или нестопанска цел, които противоречат на принципа на равно третиране.

Член 14

Санкции

Държавите членки установяват правилата за приложимите санкции при нарушения на национални разпоредби, приети в съответствие с настоящата директива, и вземат всички необходими мерки за осигуряване на прилагането им. Санкциите могат да включват изплащане на обезщетение, което не може да бъде ограничено с предварителното определяне на максимален размер, като те трябва да бъдат ефективни, съразмерни и възпиращи.

Член 14a

Интегриране на принципа за равенството между половете

В съответствие с член 8 от Договора за функционирането на Европейския съюз при прилагане на настоящата директива държавите членки вземат под внимание целта за премахване на неравенствата и насърчаване на равенството между мъжете и жените.

Член 15

Изпълнение

1. Държавите членки въвеждат в сила законовите, подзаконовите и административните разпоредби, необходими, за да се съобразят с настоящата директива, до .... [4 години след приемането]. Те незабавно информират Комисията за това и ѝ съобщават текста на тези разпоредби.

Когато държавите членки приемат тези разпоредби, в тях се съдържа позоваване на настоящата директива или то се извършва при официалното им публикуване.

Условията и редът на позоваване се определят от държавите членки.

2. Държавите членки могат да постановят, че задължението за осигуряване на достъпност, посочено в член 4, трябва да бъде изпълнено най-късно до [5 години след приемането] по отношение на нови сгради, съоръжения, транспортни услуги и инфраструктури.

- 2а. Държавите членки могат да постановят, че задължението за осигуряване на достъпност, посочено в член 4, трябва да бъде изпълнено най-късно до [20 години след приемането] по отношение на съществуващи сгради, съоръжения, транспортни услуги и инфраструктури. Когато дадена държава членка направи това, тя гарантира постепенното изпълнение на това задължение през дадения период.

3. Всяка държава членка, която реши да използва допълнителния период, определен в параграф 2а, до датата, посочена в параграф 1 от настоящия член, съобщава на Комисията план за действие, в който се определят предстоящите стъпки и графикът за постепенното изпълнение на това задължение.

- 3а. До датата, определена в параграф 1 от настоящия член, държавите членки информират Комисията за своите планове по отношение на постепенното изпълнение на задължението, предвидено в член 4, параграф 7.

4. Държавите членки насърчават събирането на данни относно равното третиране и дискриминацията. Данните се събират съгласно националното законодателство и практики и в съответствие с приложимото право на Съюза, по-специално по отношение на защитата на личните данни.

Член 16

Доклад

1. До [две години след датата, предвидена в член 15, параграф 1] и на всеки пет години след това държавите членки съобщават на Комисията цялата информация, която ѝ е необходима, за да изготви доклад до Европейския парламент и до Съвета относно прилагането на настоящата директива, включително информация относно изпълнението на плановете, посочени в член 15, параграфи 3 и 3а.
2. Докладът на Комисията взема предвид, когато е подходящо, гледните точки на националните органи, компетентни по въпросите на равенството, и на съответните заинтересовани страни, както и на Агенцията на ЕС за основните права. В съответствие с подхода за интегриране на принципа за равенство между половете този доклад осигурява, *inter alia*, оценка на въздействието на взетите мерки при жените и мъжете. В светлината на получената информация, този доклад включва, ако е необходимо, предложения за преразглеждане и актуализиране на настоящата директива.

Член 17

Влизане в сила

Настоящата директива влиза в сила от датата на нейното публикуване в *Официален вестник на Европейския съюз*.

Член 18

Адресати

Адресати на настоящата директива са държавите членки.